

PELNO NESIEKIANČIŲ ORGANIZACIJŲ, TEIKIANČIŲ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PASLAUGAS, KURIAMOS VERTĖS TYRIMO SANTRAUKA

Tyrimą atliko Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos prof. dr. Aušra Kazlauskienė Nacionalinio švietimo NVO tinklo užsakymu pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą Nevyriausybinės organizacijas vienijančių asociacijų institucinio stiprinimo programą (projektas „NVO vaidmens stiprinimas švietimo sistemos kaitoje“).

AKTUALUMAS IR PROBLEMATIKA

Visais lygmenimis pripažįstamas ikimokyklinio ugdymo vaidmuo kuriant tvirtą pagrindą mokymuisi mokykloje ir visą gyvenimą (Tarybos rekomendacija dėl kokybiškų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemų, 2019¹) bei vaikų sveikatai ir gerovei (Tarybos rekomendacijos dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų, 2018). Todėl ikimokyklinis ugdymas turi būti laikomas švietimo ir mokymo sistemų pagrindu bei neatsiejama švietimo tęstinumo dalimi (ten pat), o investicijos į ikimokyklinį ugdymą, kaip ankstyva investicija į žmogiškąjį kapitalą, turi būti suprantama kaip didelę grąžą duodanti iniciatyva. Todėl tyrimais grįsti sprendimai ir nuolatinis tyrinėjimas yra itin svarbus, nes naudą teikia tik kokybiškos ikimokyklinio ugdymo paslaugos; prastos kokybės paslaugos daro didelį neigiamą poveikį vaikams ir visai visuomenei (Melhuish, at al., 2015²).

Rezoliucijoje dėl naujos Europos įgūdžių darbotvarkės (2017³) Europos Parlamentas ragina valstybes nares gerinti ikimokyklinio ugdymo kokybę ir suteikti daugiau prieigos prie jų. Kokybei užtikrinti tampa svarbus kriterijus – ikimokyklinių įstaigų prieinamumas, pasiekiamumas. Tai yra pagrindiniai veiksniai, kurie sudaro sąlygas moterims, taip pat vyrams, turintiems su vaikų ugdymu ar priežiūra susijusių įsipareigojimų, dalyvauti darbo rinkoje (Europos lyčių lygybės paktas (2011)⁴; Komisijos komunikatas dėl dirbančių tėvų ir prižiūrinčiųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros palaikymo iniciatyvos, 2017⁵).

1 Tarybos rekomendacija dėl kokybiškų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemų (2019/C 189/02). Prieiga internetu: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&from=PT)

2 Melhuish, E. at al (2015). *A Review of Research on the Effects of Early Childhood Education and Care on Child Development*. „CARE“ report. Prieiga internetu: https://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/CARE_WP4_D4_1_review_of_effects_of_ecec.pdf

3 Nauja Europos įgūdžių darbotvarkė. 2017 m. rugsėjo 14 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl naujos Europos įgūdžių darbotvarkės (2017/2002(INI)). Europos Parlamentas. Prieiga internetu: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0360_LT.pdf

4 Tarybos išvados. Europos lyčių lygybės paktas (2011–2020 m.) (OL C 155, 2011 5 25). Prieiga internetu: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XG0525\(01\)&from=PL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XG0525(01)&from=PL)

5 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Dirbančių tėvų ir prižiūrinčiųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros palaikymo iniciatyva. COM(2017) 252 final. Briuselis, 2017 04 26. Prieiga internetu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0252&from=HR>

Lietuvoje, remiantis 2021–2030 m. švietimo plėtros programa⁶, ikimokyklinio ugdymo prieinamumo klausimas ir toliau lieka aktualus. Minėtoje programoje akcentuojama, jog investuojant į ikimokyklinį ugdymą buvo keliamas vienas iš tikslų – gerinti paslaugų prieinamumą (steigti papildomas vietas, reaguojant į ekonominius, socialinius, demografinius ir kt. pokyčius; ieškoti naujų formų, vietų ikimokyklinio ugdymo programoms vykdyti (steigiami daugiafunkciai centrai kaimo vietovėse, kuriamos papildomos vietos ir pan.). Pastaruoju metu, ypač didesniuose miestuose, pradėjo trūkti ikimokyklinio ugdymo vietų, dėl to nebuvo sąlygų paslaugos prieinamumui didinti. Besikuriančios pelno nesiekiančios ikimokyklinio ugdymo paslaugas teikiančios įstaigos padeda užpildyti šį trūkumą, t. y. kuria vertę nacionaliniu mastu. Juo labiau kad 2020 m. Švietimo įstatymo pataisos⁷ dėl privalomo ikimokyklinio ugdymo (papildomai į sistemą turėtų ateiti apie 4 tūkst. vaikų), priešmokyklinio ugdymo ankstinimo (šiuo metu instituciniame ugdyme nedalyvauja apie 3,5 tūkst. penkiamečių), ypač dėl visuotinio ikimokyklinio ugdymo įteisinimo (nuo 2023 m. – visiems keturmečiams, nuo 2024 m. – visiems trimečiams, nuo 2025 m. – visiems dvimečiams) dar labiau aktualizuoja naujų papildomų vietų ikimokyklinio ugdymo programoms vykdyti kūrimą. Tai reiškia, kad didesnė ikimokyklinių įstaigų įvairovė yra ikimokyklinio ugdymo paslaugų vertės kriterijus. Todėl tyrinėti pelno nesiekiančių organizacijų ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybės kuriamą vertę tampa itin aktualu.

Dar vienas kontekstinis veiksnys, suponuojantis ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybės ir jo kuriamos vertės tyrimą, yra šiuo metu Lietuvoje vykdomas priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų atnaujinimo procesas. Ikimokyklinio ugdymo turinys 2007 m. buvo decentralizuotas, o 2014 m. kaip pagalba pedagogams buvo parengtas Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Galima teigti, kad esama nemažai dabartinių ir būsimų ugdymo programų dermės problemų. Neatsitiktinai Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2022 m. paskelbė reikminio mokslinio tyrimo „Ikimokyklinio ugdymo turinys: šiuolaikinė praktika ir pers-

6 Švietimo plėtros programa (2021). Dėl 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos švietimo plėtros programos patvirtinimo. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2021 m. gruodžio 1 d. Nr. 1016, Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bb746f03565d11ec86bdc0a6d573b32?jfwid=rivwzvpgv>

7 Dėl Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo Nr. I-1489 2, 7, 8, 9, 24, 33, 36, 47, 67 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto NR. XIII-P-5219. 2020 m. spalio 28 d. Nr. 1189. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6571f810192e11eb9604df942ee8e443?positionInSearchResult=50&searchModelUUID=62a04927-100d-429f-9ff1-6fa977f0b9cf>

pektyvos“ konkursą, kurio laukiami rezultatai – turinio analizė ir parengtos rekomendacijos dėl ikimokyklinio ugdymo turinio programų atnaujinimo; dėl metodinės medžiagos, priemonių, įrankių rengimo nacionaliniu lygmeniu; dėl pedagogų, vadovų ir visos bendruomenės kvalifikacijos tobulinimo prioritetų, formų ir kt., diegiant ikimokyklinio ugdymo programas <https://www.lmt.lt/lt/doclib/qoqxb5p0pnlrzqntphevsu479cmcr1k1>). Neatmestina galimybė, kad artimiausiu metu iškilis būtinybė sistemiškai peržiūrėti ikimokyklinio ugdymo klausimus. Todėl tyrimas analizuojant ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybę, jų kuriamą vertę, yra aktualus ir savalaikis.

Atsižvelgiant į aktualumą ir ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybės problematiką, keliami šie probleminiai klausimai: kaip apibrėžiama ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybė, kaip supranta pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kuriamą vertę įstaigų vadovai, pedagogai, tėvai, kaip supranta pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kuriamą vertę miestų ir rajonų savivaldybių specialistai, atsakingi už ikimokyklinį ugdymą.

TIKSLAS:

atskleisti pelno nesiekiančių organizacijų teikiamų ikimokyklinio ugdymo paslaugų kuriamą vertę.

UŽDAVINIAI:

1. Susisteminti ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybės aspektus.
2. Sužinoti įstaigų vadovų, pedagogų, tėvų nuomonę apie pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kuriamą vertę.
3. Sužinoti kitų suinteresuotų grupių (miestų ir rajonų savivaldybių specialistų, atsakingų už ikimokyklinį ugdymą) nuomonę apie pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kuriamą vertę.

TYRIMO METODIKA

Duomenų rinkimo metodai: *focus* grupių ir individualus interviu (Ritchie, Lewis, 2003⁸), kurio pagrindu bus surinkti duomenys ikimokyklinio ugdymo paslaugų kuriamai vertei atskleisti.

Duomenų analizės metodas: induktyvinė turinio analizė. Siekiama paaiškinti ir interpretuoti tikslinių grupių požiūrį į pelno nesiekiančių organizacijų teikiamų ikimokyklinio ugdymo paslaugų kuriamą vertę, išskiriant esminius prasminius vienetus. Duomenų analizės vienetu laikomi atsakymų į klausimus tekstai, kurie analizuojami laikantis pagrindinių etapų, akcentuojamų daugelyje šaltinių (Graneheim, Lundman, 2004⁹; White, Marsh, 2006¹⁰; Bengtsson, 2016¹¹): 1) daugkartinio nuoseklaus atsakymų skaitymo; 2) prasminių kodų išskyrimo; 3) atviro kodavimo; 4) kategorizavimo ir abstrachavimo: subkategorijų priskyrimo ir kategorijų išskyrimo; 5) interpretavimo.

TYRIMO IMTIS IR ETAPAI

Tyrimas buvo vykdomas 2022 m. rugsėjo–gruodžio mėn. Tyrimo etapai: pelno nesiekiančių organizacijų atranka, sutikimo dalyvauti tyrime dokumento parengimas, susitarimai dėl dalyvavimo tyrime, sutelktų (*focus*) grupių interviu konkretaus laiko suderinimas; interviu, duomenų transkribavimas, duomenų analizė ir interpretacija, išvadų rašymas.

Tyrimo dalyvavo 6 vadovai, 12 pedagogų, 12 tėvų, 10 miestų / rajonų savivaldybių specialistų, kurie kuruoja ikimokyklinį ugdymą.

8 Ritchie J., Lewis J., *Qualitative Research Practice: a Guide for Social Science Students and Researchers*, Trowbridge, Wiltshire, Great Britain: The Cromwell Press Ltd.

9 Graneheim, U.H., Lundman, B. (2004) Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures to Achieve Trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.

10 White, M.D., Marsh, E.E. (2006). *Content analysis: A flexible methodology*. *Library Trends*, 55(1), 22-45, doi: 10.1353/lib.2006.0053

11 Bengtsson, M. (2016). How to Plan and Perform a Qualitative Study Using Content Analysis. *Nursing Plus Open*, 2, 8-14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>

TYRIMO DIZAINAS

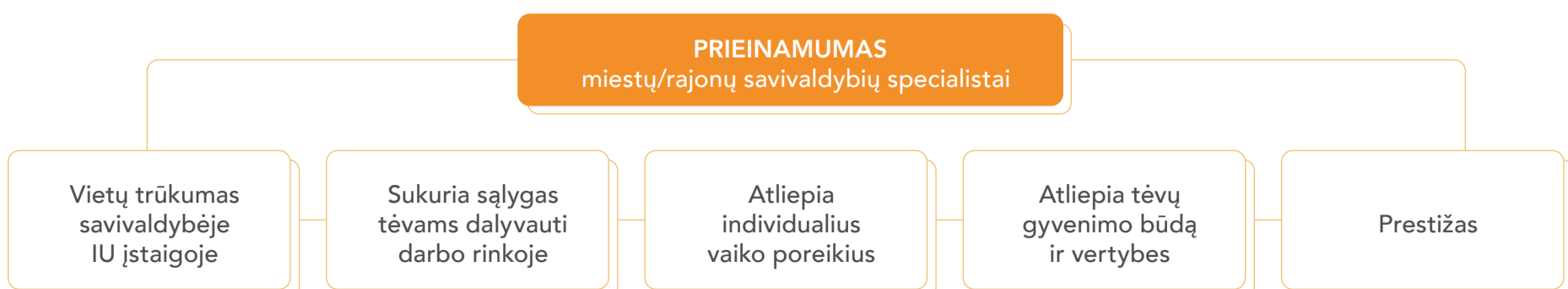
1 pav. Ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybės kriterijai

IŠVADOS

- Išanalizavus ikimokyklinio ugdymo paslaugų kuriamos vertės teorinius aspektus, galima išskirti šiuos ikimokyklinio ugdymo kokybės kriterijus (įstaigos lygmuo):
 - prieinamumo;
 - darbuotojų;
 - ugdymo programos;
 - stebėsenos ir vertinimo.
- Atlikus tyrimą apie pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kurią vertę, galima teigti, kad vertindami paslaugų **PRIEINAMUMĄ**:
 - **įstaigų vadovai** akcentuoja vaiko ir tėvų individualių poreikių atlieptį, autentišką ugdymo sistemą / modelį, kvalifikuotus pedagogus, vertybes ir tarpusavio santykius;
 - **pedagogai** akcentuoja vaiko poreikius, palankią aplinką darbuotojams, pasirinktų ugdymo sistemų / modelių plėtojimą, vertybes, saugumą, kainos ir kokybės santykį;
 - **tėvai** akcentuoja amžiaus aspektą, ugdymo kokybę, santykius, ugdymo aplinką, ugdymo, o ne priežiūros paslaugas, įtrauktį, dėmesį vaikui, kvalifikuotus pedagogus, vietų trūkumą valstybiniuose darželiuose, ugdymo sistemas / modelius, vertybes, grįžtamąjį ryšį;
 - **miestų / rajonų savivaldybių specialistai, kurie kuruoja ikimokyklinį ugdymą, akcentuoja prestižą, dalyvavimą darbo rinkoje, vietų trūkumą, individualių vaiko poreikių tenkinimą, sąsajas su tėvų gyvenimo būdu ir vertybėmis.**

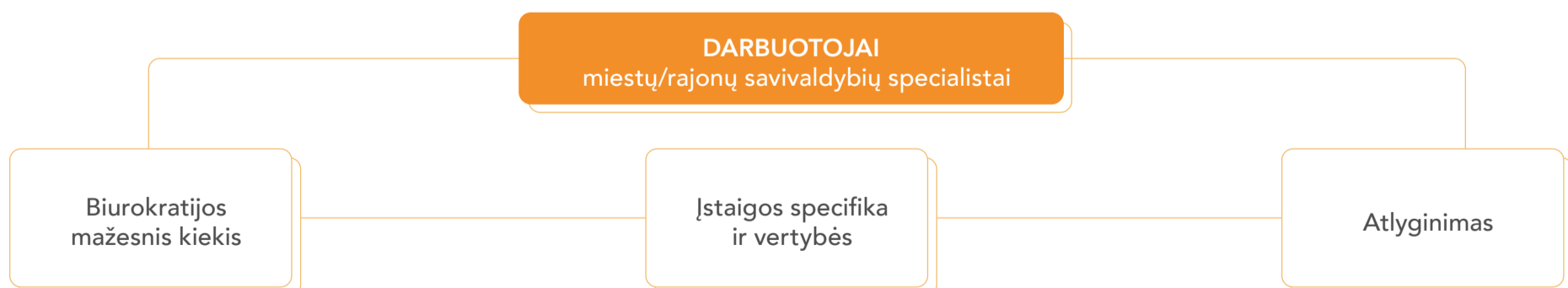
V vadovai T tėvai P pedagogai

- Atlikus tyrimą apie pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kuriamą vertę, galima teigti, kad pasisakydami apie **DARBUOTOJUS**:
 - **įstaigų vadovai** akcentuoja vertybes, santykius, pasitikėjimą;
 - **pedagogai** akcentuoja palankią aplinką, pedagoginę kompetenciją, vertybes, savirealizaciją, darbo laiką, darbo formalumus, grupių dydį;
 - **tėvai** akcentuoja pasitikėjimą, santykius, pedagoginę kompetenciją, požiūrį į vaiką, vertybes;
 - **miestų / rajonų savivaldybių specialistai, kurie kuruoja ikimokyklinį ugdymą**, akcentuoja įstaigos specifiką ir vertybes, mažesnį kiekį biurokratijos, atlyginimą.

● V vadovai ● T tėvai ● P pedagogai

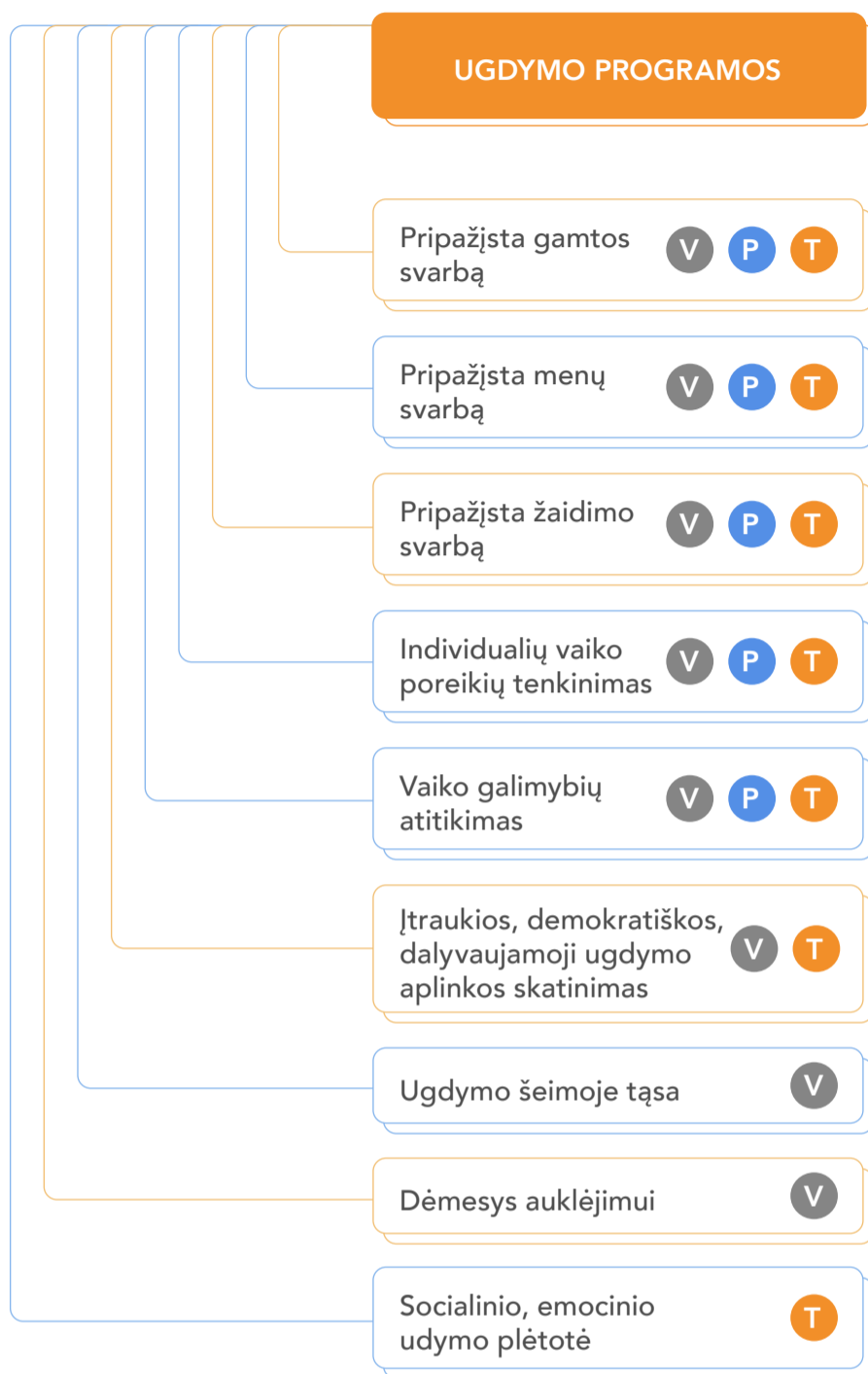
- Atlikus tyrimą apie pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kuriamą vertę, galima teigti, kad pasisakydami apie **UGDYMO PROGRAMAS**:

- **įstaigų vadovai** akcentuoja menų, žaidimo, gamtos svarbą; individualių vaiko poreikių patenkinimą; vaiko galimybių atitikimą; įtraukios, demokratiškos ir dalyvaujamosios ugdymo aplinkos skatinimą, dėmesį auklėjimo ir ugdymo šeimoje tąsai;

- **pedagogai** akcentuoja ryšio su gamta, menų, laisvojo žaidimo svarbą; individualių vaiko poreikių tenkinimą ir vaiko galimybių atitikimą;

- **tėvai** akcentuoja ryšio su gamta, menų, žaidimo svarbą; individualių vaiko poreikių tenkinimą; vaiko galimybių atitikimą; socialinio emocinio ir pažintinio ugdymo teikimą; įtraukios, demokratiškos ir dalyvaujamosios ugdymo aplinkos skatinimą;

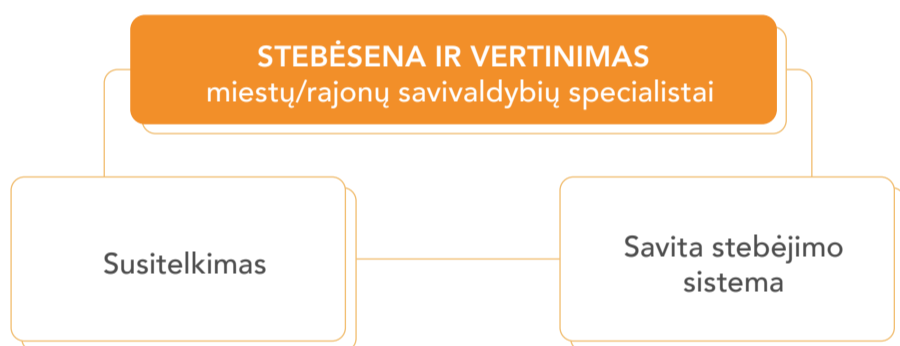
- **miestų / rajonų savivaldybių specialistai, kurie kuruoja ikimokyklinį ugdymą**, akcentuoja autentišką ugdymo programos kryptis, ugdymo sričių įvairovę, tėvų poreikių atlieptį, abejones dėl kokybės.

V vadovai T tėvai P pedagogai

- Atlikus tyrimą apie pelno nesiekiančių organizacijų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, kuriamą vertę, galima teigti, kad **STEBĖSENA IR VERTINIMAS**:
- **įstaigų vadovai** vertina kaip visų suinteresuotų pusių dalyvavimą ir savirefleksiją;
- **pedagogai** vertina kaip bendradarbiavimą, įsiklausymą;
- **tėvai** vertina kaip įtraukimą į veiklas, sąmoningą įsitraukimą į veiklas, bendradarbiavimą, siūlymus bendradarbiauti;
- **miestų /rajonų savivaldybių specialistai, kurie kuruoja ikimokyklinį ugdymą**, vertina kaip susitelkimą ir savitą stebėsenos sistemą.

V vadovai
 T tėvai
 P pedagogai